

Źródła oryginalne — zweryfikowane

Warstwa **autentyczności** korpusu: prawdziwe, sprawdzone materiały, którymi ugruntowane są rekonstrukcje dydaktyczne z tego katalogu. GDZIE-SZUKAC.md mówi *gdzie szukać* (metoda) — ten plik to *co znaleziono i potwierdzono* (wynik).

Status weryfikacji: każdy link poniżej został faktycznie otwarty i potwierdzony, chyba że oznaczono inaczej. Liczby i cytaty oznaczone „zweryfikowano” sprawdzono bezpośrednio na stronie źródłowej (czerwiec 2026).

Posture prawny: cytaty dosłowne podano w granicach **prawa cytatu** (art. 29 ustawy o prawie autorskim, cel dydaktyczny/analytyczny), z atrybucją. Pełnych chronionych tekstów nie kopiujemy — podajemy linki. Patrz nota o prawach na końcu.

A. Relacje świadków (prawdziwe)

Poznańskie Archiwum Historii Mówionej — kolekcja relacji uczestników i świadków: - Lista relacji: <https://historiamowiona.poznan.pl/poznanski-czerwiec-1956-relacje/>

- **Jerzy Majchrzak** (1942–2024), uczestnik, późniejszy prezes Stowarzyszenia „Poznański Czerwiec ’56”
 - <https://historiamowiona.poznan.pl/relacje/jerzy-majchrzak/>
 - cytat dosłowny: „W pewnej chwili stanęły tramwaje i zaczęły z nich wysypywać się ludzie. Coś krzyczeli, ktoś zaczął śpiewać...”
- **Aleksandra Kozłowska-Siejek**, laborantka w Szpitalu nr 2 na Jeźcach, opatrywała postrzelonych
 - <https://historiamowiona.poznan.pl/relacje/aleksandra-kozłowska-siejek/>
 - cytat dosłowny (fragment relacji): „Nie myślałam wtedy o kulach”

Archiwum Państwowe w Poznaniu — wirtualna wystawa „65. rocznica Poznańskiego Czerwca 1956” (akty zgonu, protokoły, transkrypcje relacji, fotografie): - <https://poznan.ap.gov.pl/edukacja-2/wystawy/65-rocznica-poznanskiego-czerwca-1956/> (*konkretne brzmienie cytatów z plansz weryfikować na skanie przed cytowaniem*)

Klasyczna księga źródłowa (relacje + dokumenty): - Jarosław Maciejewski, Zofia Trojanowiczowa (red.), *Poznański Czerwiec 1956*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1981 (wyd. 1, 346 s.), wyd. 2 rozszerzone 1990 (429 s.). (*ISBN niezweryfikowany — karty Wikimedia Commons podają 83-210-1319-2; potwierdzić w katalogu BN.*)

Te dwie relacje to materiał, na którym oparto styl `relacje-swiadkow/relacja-0*.txt` (tam dane osobowe są **fikcyjne** — patrz README).

B. Opracowania naukowe / bibliografia (zweryfikowane dane)

- **Edmund Makowski**, *Poznański Czerwiec 1956. Pierwszy bunt społeczeństwa w PRL*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2006, 396 s., ISBN 83-7177-271-8 (978-83-7177-271-9). <https://www.poczytaj.pl/ksiazka/poznanski-czerwiec-1956-pierwszy-bunt-spolesczenstwa-w-prl-edmund-makowski,98698>
- **Łukasz Jastrząb**, *„Rozstrzelano moje serce w Poznaniu”. Poznański Czerwiec 1956 r. — straty osobowe i ich analiza*, Wyd. Comandor, Poznań 2006, 311 s., ISBN 83-7473-015-3. (rekord MARC kat. UJD) — to podstawowe źródło imiennej listy ofiar.

- **S. Jankowiak, R. Kościański, E. Makowski, R. Reczek (oprac.),** *Poznański Czerwiec 1956. Wybór dokumentów*, t. 1, IPN, Poznań 2012, 599 s., ISBN 978-83-63275-00-6. (Księgarnia IPN)
 - **S. Jankowiak, R. Kościański, R. Reczek (red.),** *Poznański Czerwiec 1956. Wybór dokumentów*, t. 2 (Studia i Materiały Poznańskiego IPN, t. XXXVIII), IPN 2016, ISBN 978-83-63275-16-7.
 - **Agnieszka Łuczak (IPN)** — uwaga: NIE samodzielna monografia, lecz **artykuł + teka edukacyjna IPN** ze wstępem. Artykuł: <https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/40759,Agnieszka-Luczak-Poznanski-Czerwiec-1956.html>
-

C. Statystyki ofiar i represji — źródło autorytatywne (IPN)

Komunikat **Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Poznaniu** (22.06.2009): <https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/10431,Ustalenia-i-stan-sledztwa-dotyczacego-Poznanskiego-Czerwca-1956-r.html>

Cytaty dosłowne ze strony: - „w ich trakcie zginęło **58 osób**” - „Na tę liczbę składa się **50 osób cywilnych, 4 żołnierzy** (w tym jeden żołnierz KBW, jeden podchorąży Oficerskiej Szkoły Wojsk Pancernych i Zmechanizowanych, jeden żołnierz służby czynnej i jeden żołnierz zawodowy), **1 milicjant i 3 funkcjonariuszy UB.**” - „prawdopodobnie co najmniej **523 rannych osób cywilnych** (na ogólną liczbę co najmniej **573 rannych**)” - „minimum **746 zatrzymanych i aresztowanych**” - liczbę pokrzywdzonych „szacować należy na co najmniej **1319**”

Rozbieżność 57 vs 58: śledztwo IPN — **58**; Ł. Jastrząb (2006), analiza strat osobowych — **57** (inna kwalifikacja zgonów późniejszych z ran). Obie liczby są „prawdziwe” wg swoich źródeł.

Uwaga — różne dokumenty IPN podają różne liczby rannych/zatrzymanych: starszy serwis „Polskie miesiące” mówił o „co najmniej 239 rannych cywilnych” i „co najmniej 1113” zatrzymanych/aresztowanych. Cytuj nowszy komunikat z 2009 r. i odnotuj wariant.

257 uwolnionych z więzienia przy ul. Młyńskiej — liczba powszechnie podawana, ale **nie potwierdzona** w pobranych komunikatach IPN; do weryfikacji w broszurze IPN „Śladami Poznańskiego Czerwca 1956”.

D. Cytat Józefa Cyrankiewicza (przemówienie radiowe, 29.06.1956)

Pełne brzmienie (Wikicytaty, za „Internetowym Muzeum Polski Ludowej”; rdeń potwierdza Polskie Radio 24):

„Każdy prowokator czy szaleniec, który odważy się podnieść rękę przeciw władzy ludowej, niech będzie pewny, że mu tę rękę władza ludowa odrąbie, w interesie klasy robotniczej, w interesie chłopstwa pracującego i inteligencji, w interesie walki o podwyższenie stopy życiowej ludności, w interesie dalszej demokratyzacji naszego życia, w interesie naszej Ojczyzny.”

- https://pl.wikiquote.org/wiki/J%C3%B3zef_Cyrankiewicz
- <https://polskieradio24.pl/artykul/2332690> (rdeń zdania)

Nie dotarliśmy do skanu źródła pierwotnego (zapis emisji / druk z 30.06.1956); to przedruki wtórne. To autentyczna podstawa zniekształconego wycinki-prasowe/wycinek-02-ocr.txt.

E. Siły wojskowe (ordre de bataille) — zweryfikowane

Cytat dosłowny z Wikipedii (przypis: **Jerzy Kajetanowicz, *Wojsko Polskie w wydarzeniach poznańskich 1956 roku*, s. 45**, Przegląd Historyczno-Wojskowy 5/2006):

„Łącznie skierowano do pacyfikacji miasta **9983 żołnierzy, 359 czołgów, 31 dział pancernych, 36 transporterów opancerzonych, 6 dział przeciwlotniczych, 880 samochodów, 68 motocykli** i kilka tysięcy sztuk broni. W ciągu kilku godzin walk zużyto **180 tys. sztuk amunicji**.”

- https://pl.wikipedia.org/wiki/Pozna%C5%84ski_Czerwiec
- potwierdzenie liczb: Fundacja Grupy PKP <https://www.pkp.pl/pl/fundacja-aktualnosci/2376-dzien-pamieci-poznan-1956> ; wortal miasta <https://www.poznan.pl/mim/wortals/czerwiec56/>

Jednostki: **10. (Sudecka) i 19. Dywizja Pancerna, 4. i 5. Dywizja Piechoty** (2. Korpus Pancerny i 2. Korpus Armijny, Śląski OW); realnie użyto pododdziałów szkolących się wówczas na **poligonie Biedrusko** (i Wędrzyn). Dowódca pacyfikacji: **gen. Stanisław Popławski**, wiceminister obrony narodowej (przybył ok. 14:00, 28.06). Szczegóły: [https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojsko_Polskie_w_wydarzeniach_pozna](https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojsko_Polskie_w_wydarzeniach_pozna%C5%84skich_1956_roku)

Rozbieżności do zaznaczenia: czołgi **359** (a nie 360 — 360 nie występuje w sprawdzonych źródłach); transportery **36** (Kajetanowicz) vs **30** (Polskie Radio); „9983 skierowanych” vs „ok. 10–12 tys. obecnych w mieście” — to różne kategorie. To autentyczna podstawa `oddzialy-wojskowe/sily-wojskowe.md`.

F. Fotografie (domena publiczna, Wikimedia Commons)

Fotografie z 1956 r. oznaczone jako **domena publiczna** (publikacja w PRL bez noty copyright przed 1994 r.). Źródło wielu z nich: księga Maciejewskiego/Trojanowiczowej (Poznań 1981). **Po-brane lokalnie do fotografie/** (5 plików PD; proveniencja i licencje: `fotografie/ZRODLA.txt`).
- „My żądamy chleba!” (ikoniczne): https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Poznan_1956.jpg
- czołgi, pusty plac Stalina: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Poznan1956001.jpg> - ul. Kochanowskiego, transport ofiary: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Poznan1956002.jpg>
- robotnicy z zakrwawioną flagą: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Poznan1956005.jpg>
- proces „dziewięciu”: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Poznan1956004.jpg> (*opis datuje „czerwiec 1956”, ale proces był jesienią — data na karcie nieścisła*) - kategoria zbiorcza: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Pozna%C5%84_1956_protests

Nie mylić: `File:Poznan_1956_AN.jpg` to **współczesna naklejka** (2011, CC BY-SA), nie fotografia historyczna.

Galeria IPN (status licencyjny pojedynczych skanów nieokreślony — sprawdzić warunki IPN): <https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/archiw/archiwalia/archiwalia-1/31594,Poznanski-Czerwiec-1956-na-archiwalnych-fotografiach.html>

G. Prasa zdigitalizowana (linki + status prawny)

Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa (przechowuje PAN Biblioteka Kórnicka), rocznik 1956: - *Trybuna Ludu* 1956 (kolekcja): <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/775846> - 28 VI nr 178 → [/publication/776372](https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/776372) · 29 VI nr 179 → [/publication/776373](https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/776373) · 30 VI nr 180 → [/publication/776374](https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/776374) (*USTALE-NIE VI.2026: bramka „verify your browser” jest przechodzona, ALE numery 1956 są w WBC oznaczone*

„Obiekt planowany” — **niezdigitalizowane**; numery zdigitalizowane (np. 1957) są „chronione prawem autorskim, dostęp tylko z określonej puli adresów IP”. Czyli **skanów prasy z 1956 nie da się legalnie pobrać** — ani z WBC, ani z Internet Archive/POLONA (brak otwartych kopii).) - *Głos Wielkopolski* 1956 (kolekcja): <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/583842> (konkretnych numerów z 28–30 VI nie udało się wylistować — bramka JS) - POLONA ma *Trybunę Ludu*, ale wymaga JS — treści nie zweryfikowano.

Status prawny prasy z 1956 (PL): autorskie prawa majątkowe gasną **70 lat po śmierci twórcy** — numery z 1956 **nie są automatycznie w domenie publicznej**; WBC oznacza je „pewne prawa zastrzeżone — dozwolony użytek”. Wyjątek: **art. 4 pr. aut.** wyłącza spod ochrony „proste informacje prasowe” oraz **dokumenty urzędowe** (np. urzędowe komunikaty/oświadczenia). Do warsztatu używamy parafraz/rekonstrukcji + linków, nie kopii całych artykułów.

Zastrzeżenia (czego NIE zweryfikowano bezpośrednio)

- **Skany prasy z 1956** są niedostępne do legalnego pobrania: w WBC numery 1956 są „planowane” (niezdigitalizowane), a zdigitalizowane roczniki są chronione prawem autorskim i dostępne tylko z puli adresów IP biblioteki; Internet Archive/POLONA nie mają otwartych kopii tych tytułów z 1956.
- ISBN książki Maciejewski/Trojanowiczowa (1981/1990).
- Liczba 257 uwolnionych z więzienia przy ul. Młyńskiej (powszechna, lecz nie w pobranych komunikatach IPN).
- Skan źródła pierwotnego cytatu Cyrankiewicza (mamy tylko przedruki wtórne).
- Transportery opancerzone: 30 vs 36 (rozbieżność między źródłami).
- Status licencyjny pojedynczych skanów w galerii IPN.